

ÉRTEKEZÉSEK
A NYELV- ÉS SZÉPTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL.

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA.

A I. OSZTÁLY RENDELETÉBŐL

SZERKESZTI

GYULAI PÁL

OSZTÁLYTITKÁR.

VI. KÖTET. V. SZÁM. 1876.

EMLÉKBESZÉD
JAKAB ISTVÁN

L. T. FÖLÖTT.

SZÁSZ KÁROLY

R. TAGTÓL.

Árs 10 kr.

BUDAPEST, 1877.

A M. TUD. AKADÉMIA KÖNYVKIAD. HIVATALA.
(Az Akadémia épületében.)

É R T É K E Z É S E K

A NYELV- ÉS SZÉPTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL.

Első kötet. 1867—1869.

- I. Szám. Solon adótörvényéről. T é l f y I v á n t ó l. 1867. 14 l. Ára 10 kr.
 II. Szám. Adalékok az attikai törvkönyvhöz. T é l f y I v á n t ó l. 1868. 16 l. 10 kr.
 III. Szám. A legújabb magyar Szentírásról. T á r k á n y i J. B é l á t ó l. 1868. 30 l. 20 kr.
 IV. Szám. A Nibelung-ének keletkezéséről és gyanítható szerzőjéről. S z á s z K á r o l y t ó l. 1868. 20 l. 10 kr.
 V. Szám. Tudománybeli hátramaradásunk okai, s ezek tekintetéből Akadémiánk feladása T o l d y F e r e n c z t ó l. 1868. 15 l. 10 kr.
 VI. Szám. A keleti török nyelvről. V á m b é r y A r m i t ó l. 1868. 18 l. 10 kr.
 VII. Szám. Geleji Katona István főleg mint nyelvész. I m r e S á n d o r t ó l. 1869. 98 l. 30 kr.
 VIII. Szám. A magyar egyházak szertartásos énekei a XVI. és XVII. században. B á r t a l u s I s t v á n t ó l. Hangjegyekkel. 1869. 184 l. 60 kr.
 IX. Szám. Adalékok a régibb magyar irodalom történetéhez. (1. Sztárai Mihálynak eddig ismeretlen színdarabjai 1550—59.—2. Egy népirodalmi emlék 1550—75-ből. — 3. Baldi Magyar-Olasz Szótárkája 1583-ból. — 4. Báthory István országbíró mint író. — 5. Szenczi Molnár Albert 1574—1633). T o l d y F e r e n c z t ó l. 1869. 176 l. 60 kr.
 X. Szám. A magyar bővített mondat. B r a s s a i S á m u e l t ó l. 1870. 46 l. 20 kr.
 XI. Szám. Jelentés a felső-austriai kolostoroknak Magyarországot illető kézirat- és nyomtatványairól. B á r t a l u s I s t v á n t ó l. 1870. 43 l. 20 kr.

Második kötet. 1869—1872.

- I. Szám. A Konstantinápolyból legújabbban érkezett négy Corvin-codexről. M á t r a y G á b o r l. tagtól. 1870. 16 l. 10 kr.
 II. Szám. A tragikái felfogásról. S z á s z K á r o l y r. tagtól. 1870. 32 l. 20 kr.
 III. Szám. Adalékok a magyar szóalkotás kérdéséhez. J o a n n o v i c s G y. l. tagtól. 1870. 43 l. 20 kr.
 IV. Szám. Adalékok a magyar rokonértelmű szók értelmezéséhez. F i n a l y H e r i k l. tagtól. 1870. 47 l. 20 kr.
 V. Szám. Solomos Dénes költeményei és a hétszigeti görög népnyelv. T é l f y I v á n l e v. tagtól. 1870. 23 l. 20 kr.
 VI. Szám. Q. Horatius satirái (Ethikai tanulmány). S z é k f o g l a l ó. Z i c h y A n t a l l. tagtól. 1871. 33 l. 20 kr.
 VII. Szám. Újabb adalékok a régibb magyar irodalom történetéhez (I. Magyar Pál XIII. századbeli kánonista. II. Margit kir. hercegnő, mint ethikai író. III. Baldi Bernardin magyar-olasz szótárkája 1582-ből. Második közlés IV. Egy XVI. századbeli növényteni névtár XVII. és XVIII. századbeli párhuzamokkal. V. Akadémiai eszme Magyarországon Besenyei előtt) T o l d y F e r e n c z r. tagtól. 1871. 124 l. Ára 40 kr.
 VIII. Szám. A sémi magánhangzókról és megjelölésök módjairól. G r. K u u n G é z a l e v. tagtól. 1872. 59 l. Ára 20 kr.
 IX. Szám. Magyar szőfejtegetések. S z i l á d y Á r o n l. tagtól. 1872. 16 l. 10 kr.
 X. Szám. A latin nyelv és dialektusai. S z é k f o g l a l ó. S z é n á s s y S á n d o r l. tagtól. 1872. 114 l. 30 kr.
 XI. Szám. A defterekről. S z i l á d y Á r o n l e v. tagtól. 1872. 23 l. 20 kr.
 XII. Szám. Emlékbeszéd Á r w a y G e r g e l y felett. S z v o r é n y i J ó z s e f l e v. tagtól. 1872. 13 l. 10 kr.

Harmadik kötet. 1872—1873.

- I. Szám. Commentator commentatus. Tarlózatok Horatius satiráinak magyarozói után. B r a s s a i S á m u e l r. tagtól. 1872. 109 l. 40 kr.

EMLEK BESZÉD

JAKAB ISTVÁN

L. T. FŐLÖTT.

SZÁSZ KÁROLY

R. TAGTÓL.

BUDAPEST, 1877.

A MAGYAR TUD. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.

(Az Akadémia épületében.)

Budapest, 1877. Nyomatott az Athenaeum r. társ. nyomdájában.

Emlékbeszéd Jakab István I. tag fölött.

(Olvastatott a m. tud. Akadémia 1876. nov. 27-én tartott összes ülésén.)

Soraink gyérülnek s évről évre fogyatkozik azok száma közöttünk, a kik Akadémiánk bölcsőjét körülállották vagy a megalakúlt »Tudós Társaságnak« első választottjai voltak. Az emberi élet korlátoltságának természetes következménye, hogy nemzedékeket új nemzedékek váltsanak fel, s gyorsan dőlünk ki egymás után, mint a kasza alatt a fű rendei. S mégis ellenállhatatlanul méla és fájdalmas érzés fog el, ha arra gondolunk: mennyien költöztek el, nemcsak a kik előttünk jártak, hanem azok közül is, a kikkel még együtt munkálkodtunk. Minden év Almanachja hosszabbá teszi az Akadémia halottjainak névsorát — s az első választottak közül alig egy-kettőt tisztelhetünk még élő társaink sorában.

Az Akadémia legujabb halottja is a legrégebb választottak közül való. *Jakab István*, a nyelv- és széptudományi osztály levelező tagja, ki 1833. november 15-kén választatott és e folyó év october hava 18-kán ment el a minden élők útján.

Nagy vakmerőségnek látszhatik, hogy Akadémiánk s irodalmunk ez érdemes veteránja fölött az emlékbeszéd tartására vállalkozni mertem, holott a kegyelet adóját iránta méltóbban róhatta volna le pálya- s kortársai egyike. Mikor én első irodalmi kísérleteimet tettem, bukdácsolva mint a járnai tanuló gyermek: ő már jóformán bevégezte irói pályáját s mikor én először jelentem meg az Akademiában, ő már rég kimaradott ennek üléseiből. Személyesen alig ismertem. Munkái közvetlen hatását nem észlelhettem, mert nagy részök már majdnem el volt feledve, mikor én értelmesen olvasni kezdettem.

S mégis, ha nem csak önámítás mondatja velem, ment-seget találok merész vállalkozásomnak. Mert hol vannak azok a kor- és pályatársak, a kik méltóbban teljesíthetnék ezt a kötelességet? Nála régibb tagja Akademiánknak csak három ¹⁾ él; s szintén három ²⁾ a ki egyszerre választatott vele. Így kortársainak legnagyobb része nem innen nyújtja már *utána*, hanem amott várva rá nyújtja *előbe* a koszorut. Az egy-kettő, a ki a rokon munkakörből még itt maradt, távol van ravatalától s e diszes körnek is csak ritkán látott vendége már. Mindenesetre egy aránylag jóval újabb nemzedék valamely tagjának kellett vállalkozni, hogy az Akadémia kegyeletes szabályának eleget tegyen. S ha én erre kedvet és bátorságot éreztem magamban, azért van, mert saját irodalmi pályámban az övének — negyven évi időközzel — másolatát vélem látni, mert csekély irodalmi működésemben a legtöbb rokonságot véltem fölfedezni az övével.

Pályámnak nem *érdemét* hasonlítom az övéhez, csak körét, irányát, természetét s összes jellemét. Mert hogy érdemben mérközhethném-e vele, az nem kérdés most, és semmi esetre nem kérdezik tőlem. Ámbár álszerénység nélkül figyelmeztethetem arra a netalán itélni akarót, hogy Jakab István oly korban lépett föl az irodalomban, mikor annak mind anyagát, mind közegét, ugyszólván teremteni s alkotni kelle; vagy importálni kívülről, vagy újra kiásni a régiségből, a romok alól; és sokkal több erővel is sokkal kisebb eredményeket lehetett felmutatni mint ma. A kezdők, az uttörők érdeme, különösen az irói nyelv tekintetében, ez az a mit ama kor iróitól elvitatni nem lehet, a miben velök versenyezni ma már nem is lehet, de hála istennek nem is szükség. Ők, a Kazinczyak, Berzsenyiek, Kisfaludyak, Vörösmartyak, — a kik között egy szerényke hely s megemlítés Jakab Istvánt is megilleti, megtörték nekünk az utat, melyen mi könnyedén járdalunk, tisztázták az irodalmi s költői nyelvet, melylyel mi szabadon s erőltetés nélkül élhetünk.

¹⁾ Gróf Károlyi György ig. és t. t.; Fábíán Gábor r. t.; Udvardy Cherna János l. t.

²⁾ Nagy János t. t.; Kovács Pál és Zsivora György l. tagok.

És azt hiszem, tekintetes társaság, ez az egyedül helyes szempont, melyből ama korszak írói közül, nem egy Kisfaludy, Kölcsey, Berzsenyi vagy Vörösmarty — mert ők minden kor mértékéhez képest is jeleset és így absolut becsüt is teremtettek, hanem egy kisebb rendű írónak, a minő Jakab István volt, érdemét méltányosan lehet megítélnünk.

Zrinyi és Pázmán írásai rég feledésbe mentek volt; a nyelv, melyen irtak vala, elvesztette zengését egy vas-kor tompa viszhangjai között. A Bessenyei és Kazinczy s iskoláik igyekezetei nem lettek még általánosakká, a nemzet még nem ismerte el őket mestereinek. Az irodalom egy kisdud, alig észrevehető oáz volt még a közélet sivatagában, melynek gyér zöldségén csak kevés hű keresett, mint messzi tájról oda tévedt énekes madár, enyhületet és üdülést.

Mily állapotban volt a nemzeti nyelv, s különösen a költői nyelv, mi volt az irodalom eszmekincseinek összege s mily kevéssé voltak megállapítva az irodalmi s költői formák, 1824-ben, mikor Berzsenyi tiszta magyar érzelmeket a klasszikai formákban s a római és görög mythologia képei alatt zengett, mikor Kisfaludy Károly még csak első korszakában volt nagyfényű pályájának, mikor Vörösmarty még nem írta meg Zalánt és Cserhalmot! Pedig Jakab István ekkor lépett fel először; egy szerény alkalmi ódával csak, az igaz, de a melyet prózai és költői dolgozások, eredetiek és műfordítások hosszú sora volt követendő.

Ekkor már 26 éves volt s egy pillantás élete előbbi éveire megmutatja, mikép készült írói pályájára.

Jakab István 1798-ban, october hó 29-kén született, Bihar vármegyében, Mező-Keresztesen, hol atyja, Mihály, reformált vallású létére, a nagyváradi latin szertartású püspökség gazdatisztje volt. Első oktatását az atyai háznál s atyjától nyerte, ki — mint akkoriban minden mivel ember — a klasszikai s különösen a római irodalomban jártas, a remekíróknak, különösen a költőknek kedvelője, nem csak a latin nyelv elemeiben, egészen a syntaxisig, csaknem kizárólag maga oktatta fiait, Istvánt s a később Biharmegye levéltárnokává lett és »élő-archivumnak« nevezett Mihályt, — hanem korán beléjük csepegtette szeretetét a szép iránt s a

művészi hajlamot, mely benne, a természet ölen élő mezei emberben sem aludt ki soha, s mely iránt különösen István kezdetől fogva nagy fogékonyságot tanusított.

Tizennégy éves korában (1812) Nagyváradra vitte atyja, hol szigorú felvételi vizsgálat alapján, a királyi gymnasiumban a retorika-osztályba vétetett föl s első félévi próbatételkor a jelesek közt 5-dik, év végén pedig első helyre soroztatott, mely diszes helyét a következő évben is s végig megtartotta. A poetica-classisban a költészetre nemcsak nagy kedvet, hanem, legalább tanulótársaihoz képest, némi ügyességet is tanusított a verselésben, mely felváltva folyt latinul és magyarul. Majd az akadémiába lépven át, ott is mindenkül az elsők között vívott helyet magának, névszerint a logikából és a magyar irodalomból, — mely akkor már rendes tantárgy kezdett lenni — első volt. A szép s a művészetek iránti hajlamának is rendszeresen kezdett áldozni; s míg a verseléssel — mikor az megszűnt iskolai pensum lenni — sem hagyott föl, egyszersmind rajzolást, zenét s tánczolás is tanult s mindnyáját kedvvel és izléssel, s megfelelő sikerrel is űzte.

1815-ben, bővebb kiképeztetését ohajtó atyja, — bár az akkori szűk időkhöz képest, melyek, az 1811-diki devalvációval kezdődve, az 1817-diki országos éhségben értek tetőponthoz, nem csekély megerőltetésével, — Pestre küldötte a kir. egyetembe, hol Tomcsányi, Szűcs, Hadaly, Keresztúry, Szarka és Czinke professorok alatt, kétszázat haladó tanulótársai között, minden tanulmányban az első jelesek közt érdemle helyet; s Halitzky német leczkéit hallgatva, bár feljöttkor a német nyelvről fogalma sem vala, már félév múlva csaknem hibátlan német levelet tudá írni apjának.

Tanulmányai mellett a művészeteket sem hanyagolta el. A rajzolást annyira vitte, hogy színekben is festhetett már, s az énekben és zenében is nevezetes haladást tett.

A bölcsészeti tanfolyamot végezve, a pályaválasztás kérdése egész komolyságában lépett előtérbe. Az épen oly szép formájú, módos magaviseletű, mint eleven eszű, tehetséges s kitartó szorgalmú ifjunak, akármely pályát választ is, szép jövő s előmenetel biztató reménye mosolyoghatott. A

szünetében, mikor ez a kérdés az atyai háznál tárgyalatott, a megye főorvosa, dr. Sándorfy, az atyának régi barátja s iskolatársa, igen kecsegtette az orvosi pályára a szépmenyű ifjút; mindenféle ajánlást, pártfogás, sőt pénzbeli segély ki-
eszközlését is ígérte, ha orvostant hallgatni Bécsbe menne. De az ifju semmi vonzalmat erre magában nem érezve, a magyar ifjak hagyományos pályájára, a jogira határozta el magát s törvényt tanulni ismét csak Pestre jött. Itt Markovics-tól természeti jogot, Winklertől pedig államtudományt hallgatott az első évben; az év szünetében pedig a bölcsészeti tudori szigorlatot tette le, s így 18 éves korában megnyerte a bölcsészet és szépmesterségek tudori koszoruját, a mi kora érettségének, kiváló képzettségének s már akkor határozottan nyilvánult szellemi irányának meggyőző bizonyosága.

Jogi pályáját folytatva a fiatal tudor, római büntetőjogot Vuchetich, policziát Sax, végre az utolsó évben honi törvényt Grúz, egyházjogot Brezanóczy előadásaiból hallgatva, egyetemi pályáját mindenkor jeles előmenetellel s tanárai megelégedése és szeretete teljes mértékével fejezte be; s mivel ez idő alatt a művészi rajzban s az ékes-írásban is kitünő ügyességet szerzett: az egyetemnek épen akkor készült új czimlapját, calligrafiai csinnal kiállítva, hagyá emlékül.

Alig végezve végső próbatételeit, már harmadnap mulva (1819. augusztus 24-kén), még ugyszólva iskolaporosan, a királyi ítélőtábla jegyzői közé eskettette föl magát, Pankovich András előadó mellé, s a nagynevű Majláth György alatt, a törvénykezési gyakorlatot akkori táblai ügyvéd Bors Józsefnél egy évig folytatta; de szerencséje megalapításáról szorgoskodva, s azt — hogy egyszersmind kedveleteinek is élhesen — a hivatali pályán remélve leginkább elérhetni: 1820. végén, egyelőre fizetés nélküli gyakornokul, a m. kir. Helytartótanács jegyzőkönyvi hivatalába lépett be, hol félelvi ingyen szolgálata után napidijhoz jutott, csaknem három évi szolgálat után pedig, 1823. octoberben, rendes hivatali alkalmazást nyert: fogalmazó gyakornokká neveztetvén ki.

Egy bölcsészettudornak, jogvégzett embernek, — mert 1822-ben ügyvédi vizsgáját is letette s azt, Szogyény kir. sze-

mélynök aláírásával, *kitünő* osztályzatu oklevélben bizonyítva nyerte ki, — annyi külső és belső jelességekkel bíró férfinak, három évig kelle szolgálnia, míg fogalmazó gyakornok lehetett. Ma, az iskolából kilépő, azonnal nem csak kenyeret, hanem ugyancsak vajas kenyeret követel a társadalomtól, és az államtól; és méltatlanul mellőzöttnek hiszi s kiáltja magát, ha egyszerre nem juthat ahhoz, a mit öntetsző álmai mint megérdemeltet rajzolnak elébe.

Jakab István pedig, 1823-ban, boldognak érezte magát szerény állásában, mely mégis lehetővé tette, hogy önművelésére és a maga további kiképezésére többet fordíthasson mint csupán ideje egy részét. S ő kétszeres kedvvel folytatta irodalmi, jelesen költői, valamint zene-, ének-, rajz- és festésbeli gyakorlatait; sajátjává tette az olasz nyelvet, melyet, mint zenekedvelő, dalműveiért s dallamosságáért elébe tett a francziának, melynek tanulását későbbre hagyta. Irodalmi kísérleteit azonban még rejtve tartá a nyilvánosságtól s bártortalan volt a fellépésre.

Egy nagy alkalom, a m. kir. Helytartótanács felállításaának százados ünnepe (1824. april 24-kén) adott először bátorságot a nyilvános föllépésre. Mint egy Alma Mater fiának érezte magát, előtte kedves hivatali kötelékében, s fiui köteletségének érezte, hogy — mintegy *ex gremio* — emelkedjék egy költői hang is, a nemzeti s alkotmányos ünnepen. Költeménye nyomtatásban is megjelenvén, magára vonta még a nádorispán figyelmét is, ki attól fogva soha sem vesztette el szemei elől a szép képzettségű — s a mi ritkább — igénytelen férfiut; ki e magas figyelemnél, bár még akkor majdnem irói ambíció nélkül, nem kevesebbre becsülte azt, hogy neve az irodalom emberei előtt is ismeretessé vált. S egyszerre, az akkori folyóiratok dolgozótársául látjuk megjelenni az alig föllépett író. 1825-ben a Felsőmagyarországi Minerva negyedéves köteteiben, az *Adonyi éjszaka* s *Az én boldogságom* című dolgozatai; az 1826-diki Hébében *Buda* című regéje, rimelt (de nem mértékes) versekben, szélesb körbe vitték nevét. S midőn 1827-ben az erdélyi (akkor az országban első rangu) dalszínész-társaság a pesti német színpadon fellépve, a magyar múzsa szavát zendítette meg, az akkor még

német főváros kevés magyarságának örömeire s első merte, sok idő után, ismét igénybe venni a nemzetiség jogát a német múzsza által elfoglalt deszkákon, Jakab már hivatva érezhette magát: kifejezést adni a közérzeménynek és

»Játszodva jött a hír elöttetek
Dalos művészi a rokon hazának«

kezdetű szonettje száz meg száz példányban szóratott szét az előadás alatt s olvastatott helyesléssel és mohó örömmel. Valóban, a lyrai hang volt melyen, irói pályája ez első szakában, a legszívesebben szólalt is, hallgattatott is meg. Fogékony kedélye s élénk érzéke a lyra könnyed formái iránt, erre utalták leginkább; s bár távol attól, hogy avagy csak e nemben is remekeket alkothasson, nagyobb csin és több izlés ömlik el e kis művein, mint kortársai legtöbbjeén. A Kulcsár Hasznos Mulatságainak 1828-diki folyamában közlött bordalát (*Bort, bort! reggel este bort!*) s kivált az azon évi Urániában, a saját maga által készített dallammal együtt megjelent búcsudalát (*Itt hát az óra...*) az akkori ifjak és leányok széltiben énekelték.

Mert egy időben e lyrai fellépésével, mint zene-, s jelesen dallamszerző is ismeretessé s kedveltté tette magát. Tánczdarabjait, különösen vidám és könnyű keringőit, 1825-től kezdve minden farsangon, nyilvános bálokban és magánmulatságokon, Buda valamennyi tánczteremében hangoztatták, sőt Pesten a gróf Károlyi főuri estélyein s a főherczeg nádornál tartott udvari bálokban is tetszést nyertek azok. Egyik művészete így segítette a másikat; s kétségtelen, hogy zenei érzéke hatott legtöbbet lyrai forma-érzékének akkori-ban még ritka finomságára.

Ez időben bővíté nyelvismereteit s általános irói készületét a francia nyelv elsajátításával is s tette magát ezzel is alkalmasabbá arra, hogy irodalmi pályája második, terméke-nyebb szakában nagyobb terjedelmű és több oldalú munkássággal léphessen föl.

1830-ban végre megalakult, annyi meghiusult régibb kísérlet, s ujabban a Széchenyi István hatalmas áldozattal fellépte után is öt évi előkészület után a »Magyar Tudós

Társaság« s nyelvmívelő czéljai egyik elsejéül tűzte ki, a magyar drámai irodalmat, részint eredeti művek jutalmazása s kiadása, részint külföldi remekeknek fordíttatása s vagy a sajtó, vagy a szinpad utján terjesztése által előmozdítani.

Eredeti drámákra, felváltva szomorú- és vigjátékra, száz aranyos akadémiai jutalmak tűzettek ki, melyekhez gyakran másodjutalom, vagyis külön tiszteletdíj melletti kiadás is járult, az elsőrangúhoz legközelebb járónak ítélt mű részére.

A külföldi drámai irodalomból egyelőre 71 színművet jelölt ki a társaság s azoknak lefordítására előbb, 1831. júniusban, saját tagjait, majd 1832. mártiusban a magyar írókat általában, felszólítja.

Jakab Istvánt, még akkor a társaságon kívül álló író, ez utóbbi felhívás érdekelte, s a kijelölt külföldi színművek közül azonnal a Voltaire *Zaire*-jének fordítására vállalkozott. Már akkor határozottan meg volt állapítva a magyar drámai nyelv kötött alakjául az ötös jámbus; s Jakab is ebben adta az eredeti alexandrinjeit és pedig oly szerencsével, hogy fordítása azonnal elfogadtatott, külön tiszteletdíj mellett kinyomatott, sőt neki a legközelebbi nagygyűlésen, 1833. nov. 13-kán, a lev. tagsági oklevelet is megszerezte; s épen akkor játékszíni bizottság is alakittatván: Jakab annak tagjai közé soroztatott, sőt két évig a jegyzői tollat is vitte, a mi nem csak az ülések határozatainak feljegyzését, hanem azt is jelentette, hogy több mint 70 színmű régi fordítását kelle kijavítania, a nyelv újabb állapotához alkalmaznia, mire e tiszta tollú író különösen alkalmas volt. A mellett, többnyire a tud. társaság költségén (t. i. annak tiszteletdíja mellett) csak e két év alatt tizenkét, a következő évekéivel együtt több mint harmincz darabot fordított, melyek nagyobbára, akkor s még soká azután, a budai, majd a pesti nemzeti, valamint a vidéki szinpadoknak is, állandó repertoire-darabjai voltak. Elég közülök a Goldoni *Fogadósneját* és a Vota Albert *Jóltevő és árvá-ját* (mindkettőt olaszból); a Dumas *Korona és vérpad-ját*, a Shakespere *Lear-jét*, felváltva versben és prózában, a Raymund *Tékozló-ját*, a Nestroy *Földszint és első emelet-jét*, a Raupach *Gyámatya és*

leány-át, a *Holbein Kétalakú-ját*, *Scribe Fíatal keresztanyú-ját* említeni.

Egyidőben az Akadémia szinirodalmi kezdeményével indult meg egy akkoriban nem kisebb fontosságú vállalat: a »Közhasznú ismeretek Tára«, melynek, a külföldi Conversations-Lexiconok mintája szerint, létrehozására, gr. Teleki Józsefnek, az akadémiai elnöknek vezérlete alatt, tudósok- és írókból álló társaság alakult. A kiadást Wiegand vállalta el. Az írók közt volt Jakab István is, és pedig a legmunkabiróbbak egyike kétségkívül. Mondhatjuk: a főmunkatársak egyike. Mert a tizenkét nagy kötetben megjelent vállalatba, nem kevesebb mint ezeret meghaladó dolgozata ment, melyek nagyobb része ugyan fordítás, de sok az önálló feldolgozás, sőt egészen eredeti is; s e cikkek terjedelme összevéve megközelíti az ötven lexicon-ívet, s így egy kötetét az egész gyűjteménynek, meghaladja.

Pesten állandó színházat létesíteni, a jók álma s ohajtása, majd komoly terve és szándéka volt ez időben. S az Akadémia (1833-ban) pályadíjt tűzött ki e kérdésre: mikép lehetne az? Jakab is a pályázók közt volt, s felelete, a Fáy Andrásé és Kállay Ferenczé mellett, dicséretre s külön jutalomdíj melletti kiadásra lön méltatva.

De mind e munkáinál s az azok révén nyert elismerésnél és anyagi jutalomnál többre becsülte azokat a — bár szintén csak viszonylagos — diadalokat, melyeket az eredeti drámairás terén nyert; s méltán, akár a műfaj nehézségét s fontosságát tekintsük, akár Jakab e téren való munkásságának abszolút becsét, összehasonlítva egyéb műveivel.

Az Akadémia 183³/₄-dik évi vigjátéki pályázatán, *Falusí lakodalom* című 3 felvonásos vigjátéka másodjutalomra méltattatott s az Eredeti Játékszin III. kötetében bocsátott közre. A kitűzött 100 arany jutalom nem adatott ki, s így Jakabé volt az egyetlen pályamű, mely kitüntetésben részesült.

A következő évben a komoly drámai pályázaton *Izabella* című, jambusokban írt történeti szomorujátékával jelent meg, mely, a jutalom ismét nem adatván ki, három társával

együtt dicséretben részesült, de nyomtatásban nem jelent meg.

Végre 1836-ban *Zsarnok apa* című drámáját írta, ismét jambusokban s 5 felvonásban, mely pályázaton kívül, csak kiadásra nyujtatván be általa, elfogadtatott s az Eredeti Játékszin V. kötetét tölti be.

A *Falusi lakodalom*, melyet szerzője, saját följegyzése szerint, ágyban fekve s nyolcz nap alatt irt, igénytelen, de nem minden érdem nélküli dolgozat. Egy nyugalmazott ezredes s gazdag falusi birtokos, évenként május 1-sején, saját menyegzője napján (mellesleg megjegyvezve, ugyanez volt, 1830-ban, Jakab menyegzője napja is) s elvesztett neje emlékére, egy fiatal párt házassít ki jobbágyai közül s maga udvarában tartja lakodalmukat. A falusi lakodalmat a népies szokások eredeti, zamatos, hangulatteljes valóságában festi le a vigjáték írója. De e lakodalom csak háttérül szolgál a vigjáték tulajdonképeni cselekvényének. Az ezredes mint fiatal házass, nejét s egyéves kis fiacskáját is magával vitte volt a háboruba, de maga foglyul esvén, neje s gyermeke, őt keresve, szintén elvesztek. A kis gyermeket, meghalt anyja mellett, egy francia altiszt találta meg s magával vivén, mint árvát fölnevelte. A fiu, nevelő atyja halála után, bár ennek nevét viselve, de tudva, hogy nem francia származásu, hazajött s itt a katonaságnál szolgálatba lépett. Esetleg, épen a lakodalom napján, a faluba jó s az ezredes őt is megmarasztja. Itt, a vigjátékok szokott eszközeivel kisül származása, története, s atyát talál. Sőt az ezredes fogadott leányában, kit egy léha báró akart nőül venni, kedves s szeretetre méltó nőt is. A szövevény egyszerű, de világos. A jellemzés talán vigjátékban is igen felületes, mai igényeinkhez képest. De az egészen oly vidám életnézet, szelid humor s kedélyesség vonul el, különösen a népies és a mellék-alakokban, egy nagynéniben s a cselédekben, annyi egészséges komikum van, hogy az igénytelen darabot ma is unalom nélkül olvashatjuk el s némi simitással és rövidítéssel színre is hozhatnók.

Izabella, Jakab második drámai műve: a Zápolya özvegye, Budának Rogendorf által (Ferdinánd részére) folytatott ostroma és Szolimán által cselével történt elfoglalása

között vivódó szegény királyné s tanácsosai: Martinuzzi, Török Bálint és Petrovich küzdelmei körül forog. A tárgy a történelemé s nekem mégis sajátságos találkozásnak tetszik, hogy én is feldolgoztam s szintén nem igen több külső és belső sikerrel, mint megelőzőm. A Jakab darabjának legfőbb baja, hogy ő csak a királynénak Lippára vonulásáig vivén tárgyát, sem Izabellának, sem Martinuzzinak nem adhat tragikus fejlődést és véget, s kénytelen a tragikumot mellékcselekményekre, Törökre és leányára Zsófiára szorítani s oly mellékcselekményt, mely a darab egész folyamában csak epizodikus fontossággal bír, előtérbe tolni a végén, sőt arra tenni át az egész katasztrófát. De meg kell vallani, hogy e mellékcselekmény hősei: Török Zsófia és kedvese Révay Mihály iránt elég érdeket bír gerjeszteni. Ha azonban őket és sorsukat akarta drámája központjává tenni, nem lett volna szabad az állami eseményeket, magát Izabellát és Martinuzzit, négy felvonáson át előtérben tartania, a helyett hogy csak történeti háttérül használná. A tulajdonképeni jellemrajznak is csak gyöngye nyomait mutatja e mű. Az emberek mind nagyon hasonlítanak egymáshoz, alig egyének, csak typosok. A dictio emelkedett, olykor költői, de legkevésbé drámai. A mű a szerző első kísérlete a komoly dráma terén, s mint ilyen: világos jeleit hordja magán a tehetségnek.

De határozott és pedig tetemes emelkedést, valódi ugrást mutat hozzá képest a *Zsarnok apa*. Tárgya: a leányát Budetin várában befalazó kegyetlen Szúnyogh Gáspár, kinek tragédiáját Arany is feldolgozta »Katalin« című költői beszélyében. Jakab István a tragikai véget drámaivá szelidíti; mert míg Aranynál (s ha jól tudom Hormayrnál is, kitől a mondát mindketten vették) a szeretők, Szúnyogh Katalin és Forgács, csak a halálban egyesülhetnek, Jakabnál csak a zsarnok apa hal meg, a nemeskeblű Jakussich pedig Idát (ez itt a leány neve) a sebeiből felüdült Forgácscsal még életben egyesítheti. Nem vitatom, hogy a cselekmény egész jelleméhez, mely sötét, sőt borzalmas, nem illik-e jobban a tragikai befejezés; de hogy érzelmünket a drámai vég sem bántja, merem állítani. S Jakab e tárgyat, minden részletében, egész drámai fejlődésében, annyi ösztönnel, a jellemeket annyi va-

lósággal, az egészszet annyi erővel dolgozta fel, mely engem — most negyven év után olvasva! — igazán meglep. A szerető pár, a vad indulatú zsarnok apa, a nemes lelkű, bár nyers s épen nem érzelmős vőlegény Jakussich, a gyöngö s boldogtalan anya, még a mellékszemélyek is, a várnagy, a komorna, a fegyvernök, mind jellemezve, sőt bizonyos határig egyénítve is vannak. A nyelv mindenütt költői, sok helytt drámai s mindent összevéve jobb, mint a milyent abban az időben, a harminczas években, Vörösmartyn kívül bárkinél találunk.

Nem kevésbbé lepett meg, a két komoly drámai műben, a folyamatos jambusokat helylyel-közzel rimelve találnom; természetesen: csak egyes lendületes, vagy épen pathetikus helyeken; de talán az első kísérlet nálunk e részben, s csaknem utolsó is, mert a rimes jambus csak a vigjátékban kapott lábra s bizonyult életrevalónak nálunk — s a drámában és tragédiában csak kivételnek maradt, gondolom helyesen.

Kétséggel e három eredeti színműben tetőz Jakab István irodalmi működése. Harmincz és negyven év közötti korára esnek ezek: az érettség és az erő legteljesebb korára. S hiszem, ha elég külső ösztönt kap vala, drámairói pályája nem záródott volna be még itt, mikor oly szép reményre jogosítólágot indult meg.

Mert hogy írói munkakedve általában véve épen nem lankadt, arról folytonos és nagymérvű munkássága tanuskodik.

Az Akadémia megindítja a *Tudománytárt*, s annak nyolcz első kötete csaknem mindenikében találkozunk az ő nevével s dolgozataival. Bajzáék 1837-ben megindítják (az Auróra helyett) a szélesb programmú Athenaeumot, s Jakab Istvánt ismét munkatársaik közt látjuk, számos, vagy mulattató, vagy ismeretterjesztő dolgozattal. 1842-ben a Kisfaludy-Társaság által megindítani száudékolt Külföldi Regénytár számára Balzac *Grandet Eugeniá*-ját fordítja s a gyűjtemény e művel nyílik meg. A színpad repertoirejét folyvást gyarapítja fordításaival s itt föllép egy oly nemben, mely akkor is, most is, s talán mindig és mindenütt, csak kevés hivatott művelőre talál. Értem az operai szöveget.

E nemben első kísérletei némely egyes színművekbe

beszótt dalok valának; így, már 1833-ban a budai társaság számára »Ha riad a kürt, nyargal a vitéz« kezdetű, valamint a *Bajnok búcsudala* »Láncsák zörögnek a határokon,« melyet a Béla-futásában, ez első magyar dalműben, nagy tetszéssel énekeltek.

Nemsokára azonban egész szövegeket adott. Fordította a Bellini *Beatrice di Tendája*, Mercadante *Esküje*, Donizetti *Borgia Lucreziája*, Gemma di *Vergyje*, Devereux *Róbertje* és Marino *Falierije*, s végre Halevy *Zsidónője* (Scribe) szövegeit; mind úgy, hogy alapos zeneismerettől segített fordításai e részben a Deáky Fülöpéivel és a Szerdahelyi Józseféivel egy fokon álltak, költőiségben azokat felül is multák, s általában maig is a legjobban énekelhető operaszövegeknek tartatnak. És adott még két eredeti szöveget is, a *Cselt*, mely Bartay zenéjével színre is került, és *Lysippát*, melyet szintén Bartay zenésített, de mely, tudtomra sem színre nem került, sem nyomtatva nem jelent meg. Végre fordította Bertholdy *Paulus* című oratoriumát, mely színen is, nyomtatásban is megjelent s elismerést nyert.

Ennyi temérdek munkásság nem gátolta Jakabot, hogy hivatali teendőinek, úgy mint akárki, megfeleljen. Szorgalma s értelmessége sokszoros elismerést nyert. 1828-ban őt a nádor és Helytartótanács, többek mellőzésével, kikkél érdemesebbnek ismertetett, fogalmazóvá, 1836-ban jegyzőkönyvi iktatóvá, 1839-ben pedig ő felsége helytartósági titkárrá léptette elő. Elég jel, hogy hivatalában, irodalmi munkássága mellett is, hanyag nem lehetett. Sőt írói tollát a hivatal is nagy mértékben felhasználta és kizsákmányolta. Hivatalos és félhivatalos dolgozatok egész sorát iratták vele s bocsátották közhasználatra, sajtó útján is közre. Így 1836-ban az *Oktatást a marhavészről*, — ugyanazt latinul is, — ugyanakkor a *Dühös állatok marását és a veszetséget távoztató orvosi közbátorsági rendeleteket*; 1837-ben a *Pestis elleni közbátorsági rendet*; 1838-ban a *Magyar nyuggpénzintézet alapszabályait*, s *Utasítást*, mikép kell világtalan gyermekekkel, csecsemőkoruktól kezdve bánni; 1839-ben a *Marhavész elleni új gyógyymódot*, 1844-ben az osztrák császár és a sziciliani király közötti *kivételi s vámszerződést*; stb. Nem irodalmi munkák

s csak azért említem azokat, hogy Jakab tollának hasznosságáról és készségéről tanuskodjanak. Fontosabb és érdekesebb a tény, hogy 1836-tól kezdve, a magyar nyelven szerzett törvények hivatalos kiadására ügyelt, s a magyar nyelv a közigazgatásnak is hivatalos nyelvvé válván, az eddigi latin kifejezések, rovatok, műszók, eskü- és egyéb formák, szóval az összes ügykezelés magyarra átalakítását, a kebelbeli hivatalok, osztályok és segédhivatalok számára készült összes utasításokat ő dolgozta át, mint az egész Helytartótanácsnál legszabatosabb magyar tollu tisztviselő, — miért a nádortól különös elismerést is nyert.

Nem csekélyebb szolgálatokat tett egyes, fontos hivatalos kiküldetéseiben. 1846-ban a galicizai lázadás kiütésekor, az ország északi részén fenyegetett közbátorság őrzésére küldött b. Vay Miklós kir. biztos oldala mellett működött, sikerrel s teljes megelégedésre; még azon évben az ország és a kincstár közt fűzforgó kölcsönös követelések kiegyenlítésére rendelt számfejtő bizottság elnökségével bízott meg, s ezen és egyéb megbízásaiban való sikeres eljárásaiért neki a legfelsőbb megelégedés több ízben tudtul adatott.

Az 1848-diki mozgalmas napok őt sem hagyták érintetlenül. Martius 15-kétől kezdve april 10-kéig, az 1848-diki törvények szentesítéseig a naponkint üléseket tartó Helytartótanács működéséről, elnöki megbízásból, ő vezetett naplót s írta meg történetileg, mikép rekeszté be 125 évig becsülettel folytatott működését e törvényes testület, melyet most, a kormányzat törvényileg kimondott megváltoztatása után a parlamenti felelős kormánynak engede át. E jegyzőkönyv, a maga módján meghitelesítve, a levéltárba tétetett. S ez időközben írta Jakab, tanúságául annak, mikép szokta hivatalos tolla mellett az íróit is tartani mindig, a budai nemzetörség számára »Ős Buda gyermeke fel szaporán« kezdetű s akkoriban általános tetszést nyert és széltiben énekelt harczi dalát, mely a benne nyilvánuló loyális s alkotmányos érzelem mellett is bűnül tulajdonított neki utóbb s annyi bajainak lön *egyik* forrása.

Megalakulván a felelős miniszterium, Jakab Istvánt Szemere belügyminiszter vette át tárczájához, osztálytanácsos

és irodaigazgatóul, majd azon év novemberében a pesti zálogház felügyelőjeül alkalmaztatott. 1849. január 1-én a kormány Debreczenbe vonult; Jakab pedig Pesten maradván, az ideiglenes polgári közigazgatási bizottságba hivatott be előadóul; de e bizottság Budának a magyarok által ostrom alá fogatásával megszűnt. Az ostrom Jakabot is érzékenyen érintette. Épen háza mellett törötven rés a bástyákon, az is halomra lövett, feldúlott s kirabolgatott; ő pedig, mert a forradalmi kormányt Debreczenbe nem követte, hivatalától megfosztatott. De a visszatérő császári kormány részéről sem részesült több kedvezésben. Feladások következtében, — vádul hozatván fel ellene általánosan ismeretes magyar, alkotmányos érzelme, s jelesen amaz említett nemzetör-dala is, előbb a fegyelmi, majd a purificationalis bizottság elé idéztetett s még az 1849 dik évi novemberben kimondatott reá az ítélet, hogy hivatalából elbocsáttatik.

Huszonkilencz évi szolgálata, s abban szerzett jogigényei egyszerre a porba estek a hatalom e lesújtó szavától. Ismételt folyamódásai s maga tisztázására fordított erőfeszítései, melyek közepette azonban jelleméről soha meg nem feledkezett s magát meg nem alacsonyította, újabb meg újabb fegyelmi-, sőt hadi biróság elé állíttatását vonták ugyan maguk után, s pöre és az ellene intézett vizsgálatok majd két évig húzódtak ugyan, de végre is az őt hivatalából elbocsátó végzés megszüntetésére s egyelőre ugyan csak ideiglenes újra alkalmaztatására vezettek. 1851. márczius végén az országos törvény- és kormánylap szerkesztésében a magyar fordítások eszközlésével bizatott meg, s volt helytartósági titkári fizetése élvezetébe állíttatott vissza. Egyszersmind a hivatalos hirlapba, az akkori kormány intenióit magyarázó cikkek írására is használtatott, majd Országos névtár szerkesztésével bizatott meg; végre 1853. tavaszán, a forradalmi korszak alatti magatartása elleni vádaktól végkép tisztázottnak nyilváníttatott s azon legf. rendelet következtében, melynélfogva a magyar miniszteriumnál a törvényes időben osztálytanácsosokul működött egyének a volt helytartósági tanácsosokkal egyenlőknek nyilváníttattak, ily minőségnek megfelelő

rendes nyugdíját megkapta s a lefolyt évek alatt megvont illetékei is kiegyenlítették.

Igy végződött Jakab István igazolási pöre, melyet hátrahagyott és családja által rendelkezésemre bocsátott terjedelmes életrajzi emlékiratában részletesen leír. Én csak futólag említhetém annak lefolyását; de egy pont különösen felkölté érdeklődésemet. Pöre alatt egy izben azt mondá neki b. Geringer, polgári helytartó, hogy »nem épen politikai magaviselete volna a mi leginkább terheli, hanem az, mert ugy van lefestve előtte, mint a ki hivatalát mindig csak mellékesnek tekintette s leginkább költészettel foglalkozott.« Emlékiratában Jakab a legélénkebb méltatlankodással utasítja vissza »az alávaló fondorkodásnak e gyalázatos hazug koholmányát.« Ő, a ki mindig többet dolgozott hivatalában, mint bármely hivataltársa; a ki számtalan külön megbízatást teljesített, a mi nem is tartozott tulajdonképi ügykörébe, de a mire, sokoldalú képességeinél s mindenek fölött gyors és mindig kész tollánál fogva, bárki másnál alkalmasabb volt; ő, ki ily külön munkáiért számtalan elismerésben részesült, soron kívül nyert előléptetést, s egy izben, soron kívül, helytartótanácsosságra is candidáltatott; s most ugy festetik le, mint a ki hivatalában mit sem tesz, s mellékes, irodalmi foglalkozását teszi főnek! A becsületes embert ez insinuatio kihozta sodrából. Pedig megvetéssel kellett volna azt fogadnia. A bureau megcsontosodott emberci, a kiknek egész élete abból áll, hogy kiülik a hivatalos órát, naponkint hat vagy nyolcz óra hosszant rágják a tollat, a nap többi részében pedig azon kérődzenek, a mit ott csináltak vagy nem csináltak: soha sem bírják felfogni, hogy az író, vagy plane költő, a hivatalban is használható ember legyen, sőt hogy — épen mert a sokat és könnyen, s talán a mellett még a jól írásnak is gyakorlatában van, egy óra alatt többet végezhet mint ők egész nap alatt; el nem tudják képzelni, hogy valaki a hivatalban mint tisztviselő, a hivatalon kívül mint író, itt is meg ott is annyit, s így összesen kétaannyit dolgozhatik, mennyi egy közönséges embernek (a milyenek ők!) elég volna; egy szóval, hogy rendkívüli munkásság az irodalmi téren egyáltalában nem zárja ki a hivatalos órák teljes betöltését is!

Jakab a nyugalomban sem pihent. Mig pöre folyt is dolgozott. Lefordította b. Dercsényi János *Az én nevelési rendszerem* című nagy munkáját. Üres óráiban ismét ifjúkori kedvületéhez, a lyrához tért vissza, s számos, talán száznál több, — többnyire népies hangú — dalt irt, melyek egynémelyike, az irodalom különböző közlönyeiben meg is jelent, bár a kor megváltozott izlésével az agguló költő nem tart-hata lépést már. 1860-ban a budapesti zenede szavalati osztálya számára *Rózsaiünnep* című népjellemrajzot irt, 1 felvonásban, fcardalokkal, drámai formában, de drámai igények nélkül. E nyomtatásban is megjelent kis műve, első drámai művének, a Falusi lakodalomnak népies jeleneteire emlékeztet, de annak elevenségét nem éri el. Ugyanazon évben b. Prónay által Czuczor »Ki az?« című hazafias költeményének zenésítésére pályadíj tüzetvén ki, Jakab két zeneművel pályázott s egyikkel a jutalmat, másikkal az első dicséretet nyerte el. Hasonló kedvteléssel áldozott másik művészeti ágának: a festésnek is, melyben, viz- ugy mint olajfestésben, műkedvelőinél jóval nagyobb tökélyt ért el, a miről számos fönn levő s valóban meglepő csinnal, izléssel és technikával készült festménye tanuskodik.

Hivatali nyugalma sem volt állandó. 1859. elején a pesti elsőbíróaságu urbéri törvényszékhez szavazó bíról rendeltetett be. 1860. végén, az octoberi diploma által a Helytartótanács régi alakjában visszaállittatván, Jakab István is helytartósági tanácsossá neveztetett ki — s ezzel elérte azon legmagasb állást, melyet elérhetett — s rég meg is érdemelt.

A 62 éves, de még eleven, ép s munkabíró férfi egész kedvvel s komolysággal fogott ismét a munkához. A tanácsülésekben kardosan s egész magyar diszben jelenve meg mindig, lelkesen folytatta előadói tisztét, vagy adta meggondolt szavazatát.

E minőségében ismét több fontos kiküldetésben is részesült. 1861-ben Zomborba, az ottani tisztujítás miatt emelt panaszok megvizsgálására kir. biztosul; 1862-ben a bereg-szászi állami börtönépület megvizsgálására, — 1863-ban a Torontál megyében felmerült rendtelenségek megvizsgálására Nagy-Becskerekre küldetett, ismét kir. biztosul.

1866. december 5-kén, hosszú szolgálata negyvenhatodik évét betöltvén, testi ereje s különösen szemei fogyatkozása miatt, nyugalmaztatását kérte s azt, 1867. június 11-kén — a már akkor koronás királytól — meg is nyerte.

Hatvankilencz éves volt; munka és évek miatt törődött. Családi boldog életében is időnkint súlyos szenvedések által sujtatott. 1830. május elsején vette volt nőül Kapellner Máriát, hozzá méltó derék és szellemes nőt, kivel számos gyermeknek ada létet. De hat fia közül egynek sem érhette teljes örömét. Négyet zsenge korban, kettőt azonban már felnőtten vesztett el, egyiket 17, a másikat 21 éves korban, s e kettőt egyazon évben (1857), félévi időközben. E csapás mélyen megrendíté; s fájdalomának egy szép elégiában (*Fiaim sirján*) ada kifejezést. Derék nejét már előbb, a reá nézve mindenkép oly gyászos, 1850-dik évben veszté el. Öregsége vigaszául csak két leánya, s ezek egyikétől nyert unokái maradtak, kik mindvégig vele lakva hű szeretettel környezék, ápolák.

De kor, munka, csapások, mind nem sujthaták le a testi és lelki erőben, szépségben, épségben egyaránt gazdag férfit. Csaknem az utolsóig munkálkodott, csaknem az utolsóig vidám s derült volt. Akadémiánk munkásságában legutóbb, ha jól tudom, a 60-as években, mint drámabíráló vett részt; s utolsó éveiben általában keveset járt a világba. Érezte, hogy a világ haladásához képest, ő már túlélte magát. A közepszerű tehetségek sorsa, ha végzetök hosszú életet mér reájok. De otthon, s bizalmas társaságban még mindig vidám, mindig a régi volt. Elő-elővette régi dallamait s elmerengett rajtok. Beszélt élményeiről, tapasztalatairól; s csodálkozott és sohajtott, hogy régi barátai mind elköltöznek mellőle. Legtovább Mátray Gábor maradt azok közül, kikkel, irodalomban s zenében, legrégibb s legbensőbb összeköttetésben állott. Aztán Mátray is elköltözött. De Jakabtól, gyöngéd gyermekei eltitkolták e legrégibb s legszeretettebb barátja halálát. Még utolsó napjaiban is csodálkozva emlegette, hogy az őt meg nem látogatja. Mint meglephette, mennyire megörülhetett: mikor tudtán kívül előre ment barátjának szelleme, örökké mosolygó arczával, *ott* üdvözölte, a később érkezőt!

Ők már egyesültek. Rendre-rendre követjük őket mind. Ki pályája felén, ki túlélve magát; ki a lángész fénykörével, vagy halhatatlan érdemek koszorújával homlokán, ki közép-szerű tehetségeinek csekély kamataival, de hű szorgalmának s kötelességei teljesítésének öntudatával. S ha többről nem, ennyiről Jakab Istvánnak is ki kell szolgáltatnunk a bizonyítványt.

Hagyott-e roppant terjedelmű munkássága nyomokat irodalmunk történetében, szellemi világunkban? e kérdésre két felelet lehet. Középszerű tehetségeknek nem adatik új utakat törni, új irányokba vezetni az emberi szellem fejlődését. De mint a természeti, úgy a szellemi világban is, nyom nélkül semmi sem marad.

Jakab István kétségkívül nem sokkal gazdagította szellemi világunk eszmekincsét, maradandólag s termékenyítőleg legalább nem. De hogy korára s környezetére ne hatott volna: azt igazságtalanság lenne állítani.

Műfordításai által egyik közvetítője volt a külföld eszmekincseinek, s ha a kereskedő a ki gyöngyöt, selymet, iparcikkeket hoz be, használ hazájának: kevésbé-e az, ki idegen szellemkincseket hoz itthon forgalomba? Különösen az akkor szegény színi repertoíret gazdagította tetemesen s hálát érdemlőleg. Mint ismeretterjesztő író, kötetekre menő írásokkal felelt meg a kor, olykor a pillanat szükségletének. Mint költő, lyrai és drámai dolgozataival, ha nem adott is remeket, legalább nem sértette, sőt tisztítani segített az izlést. S még hivatalos tollát is a magyarság s magyarosság, a nemzetiség és alkotmányosság szolgálatában forgatta.

Munkájának minden téren a tisztaság, csin, izlés a jelleme: mint önnön magának, egész egyéniségében; s az ily ember, közvetve és közvetlen mindig hat, avagy csak példája által is.

Ugy van, dicsőült társunk, nem habozunk kimondani, hogy te nem tartoztál a nagyok, a kitűnők, a lángelmék közé, a kiknek halántékáról soha sem hervad le a koszoru, a kik fénykörrel homlokuk körül mennek az örökkévalóságba. De neved a legmunkásabbak, s a leghivebbek sorában áll azért! S az, a ki most igénytelen pályádnak a még igénytelenebb

koszorut nyújtja, tehetségben még szegényebb mint te valál, de munkásságban nem akar mögötted maradni s épen azért bírja, közepszerűséged s így aránylag csekély sikereid mellett is méltányolni — buzgó s fáradhatatlan szorgalmadat!

Fogadd tőle szívesen a szerény elismerést, melylyel emlékednek adózik! S vajha legyen, a ki egykor fölötte is ennyi elismeréssel nyilatkozhasnék!

	Ára
II. Szám. Apáczai Cséri János Barczai Ákos fejedelemhez benyújtott terve a magyar hazában felállítandó első tudományos egyetem ügyében Szabó Károly r. tagtól. 1872. 18 l.	10 kr.
III. Szám. Emlékbeszéd Bitnitz Lajos felett. Szabó Imre t. tagtól. 1872. 18 l.	10 kr.
IV. Szám. Az első magyar társadalmi regény. Székfoglaló Vadnai Károly l. tagtól. 1873. 64 l.	20 kr.
V. Szám. Emlékbeszéd Engel József felett. Finály Henrik l. tagtól. 1873. 16 l.	10 kr.
VI. Szám. A finn költészetéről, tekintettel a magyar ősköltészetre. Barna Ferdinánd l. tagtól. 1873. 135 l.	40 kr.
VII. Szám. Emlékbeszéd Schleicher Ágost. külső l. tag felett. Riedl Szende l. tagtól. 1873. 16 l.	10 kr.
VIII. Szám. A nemzetiségi kérdés az araboknál. Dr. Goldziher Ignácztól 1873. 64 l.	30 kr.
IX. Szám. Emlékbeszéd Grimm Jakab felett. Riedl Szende l. tagtól 1873. 12. l.	10 kr.
X. Szám. Adalékok Krim történetéhez. Gr. Kuun Géza l. tagtól. 1873. 52 l.	20 kr.
XI. Szám. Van-e elfogadható alapja az ik-es igék külön ragozásának. Riedl Szende l. tagtól 51 l.	20 kr.

Negyedik kötet. 1873—1875.

I. Szám. Paraleipomena kai diorthoumena. A mit nem mondtak s a mit rosszul mondtak a commentatorok Virgilius Aeneise II-ik könyvére, különös tekintettel a magyarra. Brassai Sámuel r. tagtól 1874. 151 l.	40 kr.
II. Szám. Bálinth Gábor jelentése Oroszország- és Ázsiában tett utazásáról és nyelvészeti tanulmányairól. Melléklet öt khálymik dana hangjegye. 1874. 32 l.	20 kr.
III. Szám. A classica philológiának és az összehasonlító árja nyelvtudománynak mive ese hazánkban. Székfoglaló Bartal Antal l. tagtól 1874. 182 l.	40 kr.
IV. Szám. A határozott és határozatlan mondatról. Barna Ferdinánd l. tagtól 1874. 31 l.	20 kr.
V. Szám. Jelentés a m. t. Akadémia könyvtára számára keletről hozott könyvekről, tekintettel a nyomdai viszonyokra keleten. Dr. Goldziher Ignácztól. 1874. 42 l.	20 kr.
VI. Szám. Jelentések: I. Az orientalistáknak Londonban 1874-ben tartott nemzetközi gyűléséről. Hunfalvy Pál r. tagtól. — II. A németországi philologok és tanfériak 1874-ben Innsbruckban tartott gyűléséről. Budenz József r. tagtól. 1875. 23 l.	15 kr.
VII. Szám. Az új szókról. Fogarasi János r. tagtól	15 kr.
VIII. Szám. Az új magyar orthologia. Toldy Ferencz r. tagtól. 1875. 28 l.	15 kr.
IX. Szám. Az ik-es igékről. Barna Ferdinánd l. tagtól. 1875. 32 l.	15 kr.
X. Szám. A nyelvújításról. Szarvas Gábor l. tagtól. 1875. 25 lap.	15 kr.

Ötödik kötet. 1875—1876.

I. Szám. Nyelvészkező hajlamok a magyar népnél. Barna Ferdinánd l. tagtól. 1875. 40 l.	25 kr.
II. Szám. A neo- és palaeologia ügyében. Brassai Sámuel r. tagtól. 1875. 48 l.	30 kr.
III. Szám. A hangsúlyról a magyar nyelvben. Barna Ferdinánd lev. tagtól. 1875. 48 l.	30 kr.
IV. Szám. Brassai es nyelvújítás. Ballagi Mór r. tagtól. 1876. 22 l.	15 kr.
V. Szám. Emlékbeszéd. Kriza János l. t. felett Szász Károly r. tagtól. 1876. 40 l.	25 kr.
VI. Szám. Művészet és nemzetiség. Bartalus István l. tagtól. 1876. 35 l.	20 kr.
VII. Szám. Aeschylus. Télfy Iván lev. tagtól. 1876. 141 l.	80 kr.

VIII. Szám. A mutató névmás hibás használata. Barna Ferdinánd l. tagtól. 1876. 15 l.	10 kr.
IX. Szám. Nyelvtörténelmi tanulmányok a nyelvújításra nézve. Imre Sándor l. tagtól 1876. 97. l.	60 kr.
X. Szám. Bérczy Károly emlékezete. Arany László l. tagtól	10 kr.

Hatodik kötet. 1876.

I. Szám. A lágy aspiraták kiejtéséről a zendben. Mayr Auréltól	10 kr.
II. Szám. A mandzuk szertartásos könyve. Bálint Gábortól	10 kr.
III. Szám. A rómaiak satirájáról és satirairóikról. Dr. Barna Ignác l. tagtól	20 kr.
IV. Szám. A spanyolország arabok helye az iszlám fejlődése történetében összehasonlítva a keleti arabokéval. Goldziher Ignác l. tagtól	50 kr.

A HELYES MAGYARSÁG ELVEI

IRTA

PONORI TEWREWK EMIL.

TARTALMA:

I. A nyelv mivoltáról. II. Nyelvünk viszontagságáról. III. Idegen szavaink. IV. Nyelvérzék és népetymologia. V. Purismus. VI. Neologismus. VII. Mondattan. VIII. A fordításról. IX. A helyes magyarság elvei.

Ára 50 kr.

A magyar nyelvújítás óta divatba jött idegen és hibás szólások bírálata,

tekintettel

az újítás helyes módjára.

Irta

Imre Sándor,

a magy. tud. Akadémia l. tagja.

TARTALOM:

Bevezetés. — I. Hangtani újítások. — II. Szóragozás. — III. Szóképzés. — IV. Szófüzés. — V. Stíl.

Ára 1 frt.